

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

8 Mart'ın 101. Yılında Kadınlar

Ülker Şener
Araştırmacı

TEPAV Değerlendirme Notu
Mart 2011

8 Mart'ın 101 yılında toplumsal yaşamın her alanında kadına yönelik ayrımcılık ve hak ihlalleri sürüyor. Kadınların yaşama, çalışma, karar mekanizmalarına katılım ve kendi kaderini tayin hakkı ihlal ediliyor. Türkiye'de 2009 yılının ilk 7 ayında 953 kadın kocaları, babaları, erkek kardeşleri ya da sevgilileri tarafından öldürüldü. Kadınların istihdama katılım oranı %23,4'dür. Dünyanın bütün bölgelerinde kadınların istihdam katılımı son 20 yılda artarken Türkiye'de düşmektedir. Karar mekanizmaların katılıma bakıldığında dünyanın en son sıralarında yer aldığı görülmektedir. Milletvekillerinin sadece %9,1'i, Belediye başkanlarının ise %0,9'u kadındır¹. Son yıllarda önemli ölçüde iyileşme olmasına rağmen kadınlar eğitim olanaklarından hala daha az yararlanmaktadır, okur-yazar olmayanların %84'ü kadındır². 8 yıllık zorunlu eğitim uygulamasıyla birlikte ortaöğretimde kız çocuklarının okullaşması oranı artarken eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların oranı düşmektedir, yüksekokul veya fakülte mezunları içinde kadınların oranı %39,8'dir.

Uluslararası indeksler de Türkiye'deki eşitsizliği göz önüne sermektedir. Social Watch Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İndeksine göre Türkiye ekonomik etkinliklere katılım oranı ve gelir elde etme kategorisinde 157 ülke arasında 141. ve okur-yazarlık, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretime göre değerlendirilen eğitim açığı sıralamasında ise 112. sırada yer almaktadır.³ Dünya Ekonomik Forumu 2009 raporuna göre ise "ekonomik katılım ve fırsatlar" kategorisinde 134 ülke arasında 130. sıradadır.

1. Kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri artıyor

Kadın cinayetleri, insanın en temel hakkı olan yaşam hakkının ihlal edilmesidir. Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için son yıllarda yapılan yasal değişikliklere rağmen şiddet sürüyor. Adalet Bakanlığı verilerine göre 2002 yılında 66, 2003'de 83, 2004'de 164, 2005'de 317, 2006'da 663, 2007'de 1011, 2008'de 806 ve 2009'un ilk 7 ayında 953 kadın kocaları, babaları, erkek kardeşleri ya da sevgilileri tarafından öldürüldü. Öte yandan yasaların uygulanmasında, devlet kurumları tarafından yorumlanmasında kadını öncelikleyen bir bakışın yerleşmediği, kurumlar arasında uyum olmadığı görülmektedir. Bir taraftan şiddeti önlemek için genelgeler yayınlanırken diğer taraftan hâkimler 31 erkeğin tecavüz ettiği 13 yaşındaki kız çocuğunun eylemin ahlaki kötülüğünün farkında olduğunu ve bu erkeklere karşı koyabileceğini gerekçe

¹ Bu oran büyük ölçüde Barış ve Demokrasi Partisinin(BDP) kadın kotası uygulamasının sonucudur. BDP'yi çıkardığımızda, oranlar daha da düşecektir.

² TÜİK 2008 Hanehalkı İşgücü Anketi

³ <http://www.socwatch.org/node/9274>

göstererek sanıklara iyi hal indirimi uygulayabiliyor (Mardin NÇ davası, 2010). Ya da tecavüzcünün kendisi tanık olarak dinlenebiliyor (B.S davası, Ocak 2011).

Son 7 yılda kadın cinayetlerinde meydana gelen bu artışa rağmen kadın danışma merkezlerinin, toplum merkezlerinin sayısında bir artış görülmüyor. Tersine kadınların güçlenmesini, kente entegrasyonunu hedefleyen toplum merkezleri kapatılıyor. Belediye yasasına göre nüfusu 50 bini geçen her yerleşim alanında sığınmaevi açılması gerekirken bu yasa uygulanmıyor.

2. İşgücü piyasasında konumu, “ev kadını” sayısı artıyor

Kadınların işgücüne katılımı ve istihdam oranlarına bakıldığında hem AB’ye hem de aynı gelir grubunda yer alan ülkelere (Meksika, Sırbistan) göre son derece düşük olduğu görülmektedir. Kadının işgücüne katılım oranı AB ülkelerinde ortalama %60 iken (İzlanda %79, Yunanistan %50) Türkiye’de 1985 yılında %44,3 olan işgücüne katılım oranı 2008 yılında %21,6’ya gerilemiştir. Kadın istihdamının gerilemesinin arkasında kırdan kopan kadınların kentte göç ile birlikte istihdam dışında kalması rol oynamaktadır. Kente göç ile birlikte kadınların istihdamın dışına itilmesi, entegrasyon sorunlarından, kırsal ve kentsel alanlardaki çalışmaya bakış açısına, sahip olunan becerilere ve öğrenme süreçlerine, bakım hizmetlerinin örgütlenişine kadar pek çok etken tarafından biçimlendirilmektedir.

Tablo 1: Kentleşme ve kadın istihdamı

Yıl	Kentleşme Oranı %	Kadın İşgücüne Katılım Oranı %
1985	53	44,3
2000	65	26,6
2005	70	22,2
2008	75	21,6

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Kadınların istihdama katılımlarının düşük düzeyde gerçekleşmesi, hem kadınların yapabilirlikleri önünde önemli bir engel teşkil etmekte, hem de sosyal kalkınmanın gerçekleşmesini imkânsız kılmaktadır. Kadınların istihdama katılım oranlarının yüksek olduğu İzlanda, İsveç, Norveç ve Danimarka, sosyal kalkınma göstergelerinden İnsani Gelişme Endeksi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksinde de önde yer almaktadırlar. Türkiye’ye baktığımızda ise kadınların istihdama düşük düzeyde katılmasına paralel olarak, hem insani gelişme endeksinde hem de toplumsal cinsiyet eşitliğinde çok gerilerde olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, iktisadi kalkınmada alınan mesafe sosyal kalkınmaya yansımamaktadır. Veriler, elbette

başka okuma olanaklarını içinde barındırmakla birlikte, sosyal kalkınmanın kadın istihdamının artırılması ile mümkün olacağını söylemektedir.

Kadınların ücretli çalışma hayatının dışında yer alması kadın yoksulluğunu arttırdığı gibi erkeğe bağımlılık ilişkilerini süreklileştirmekte, temel insan hakkı olan “kendi kaderini tayin hakkını” kullanmayı olanaksızlaştırmaktadır.

3. Karar mekanizmalarına katılım, kadının almadığı kararlar, kadına ait olmayan hayatlar

Türkiye’de 2007 yılı itibariyle TBMM’deki kadın milletvekili oranı %9,1’dir. 2009 yılı itibarıyla kadın belediye başkanı oranı %0,9, belediye meclisi üyesi oranı %4,2, il genel meclisi üyesi oranı ise %3,3’tür. Üst düzey yöneticilerin, müdürlerin ve kanun yapıcılarının ise sadece %9,9’u kadındır.

Kadınlar sadece hayatımızı bir bütün olarak etkileyen kamusal karar alma mekanizmalarından değil, yaşamlarına ilişkin karar mekanizmalarından da dışlanmaktadır. TEPAV tarafından 2010 yılında Amasya kent merkezinde yapılan çalışma okula gitme, çalışma, para kazanma, istediği kişiyle evlenme gibi kararların kadın dışında verildiğini göstermektedir. Kadınların %44’ü, babalarının kız çocuğu oldukları için okula gitmelerine izin vermediğini, zorla evlendirildiklerini, eşlerinin çalışmasına ve evden çıkmasına izin vermediğini, kendilerine şiddet uyguladığını ve eşin ailesinin baskı uyguladığını ifade etmişlerdir.

Sonuç yerine

8 Mart’ın 101. Yılında kadınların yaşamındaki sorunlar devam etmektedir. Aile içi işbölümünden, işgücünün yapısına, eğitim hizmetlerine erişimden, kadınların ve erkeklerin ne tip eğitime yönlendirildiğine ve yararlanma düzeylerine, kadına yönelik şiddetle mücadelede çerçevesinde yapılanlardan karar mekanizmalarına katılımına kadar sayısız değişken kadınların yaşamlarını etkilemektedir. Sorunlar, çok katmanlı, birbirinin içine geçmiş ve birbirini besleyen bir yapı oluşturmaktadır. Çözümlerde buna uygun olmalıdır, çok katmanlı, çoklu müdahaleli ama en önemlisi eşitliği ve karar verme özgürlüğünü geliştirici. Elbette bu sorunlar tüm kadınları aynı düzeyde etkilememektedir. Gelir, statü, eğitim, bölge, etnik yapı, kır ve kente yaşıyor olmak kadınlar arasında farklılıklar yaratmaktadır. Bundandır ki geliştirilecek çok yönlü politikalar farklılıkları da göz önünde tutmalıdır.